

تحلیل جغرافیایی نتایج و نقشه‌های انتخاباتی دهمین دوره انتخابات مجلس

شورای اسلامی حوزه‌های انتخابیه: بیرجند، در میان و خوسف

وحید کیانی^۱

محسن محجوب^۲

نوع مقاله: علمی-پژوهشی

شماره صفحه: ۸۷-۱۲۰

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۴/۱۹

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۶/۲

چکیده

یکی از زیرشاخه‌های حوزه مطالعات جغرافیای انتخابات، تحلیل جغرافیایی نتایج و ترسیم نقشه‌های انتخاباتی آن است. این مطالعات ضمن تشریح وضعیت پراکندگی آرای نامزدها، احزاب و جناح‌های سیاسی، نقاط قوت و ضعف و ناتوانی و نیرومندی پایگاه‌های آنها را در حوزه‌ها و مکان‌های جغرافیایی گوناگون نشان می‌دهند. نقشه‌های یادشده که بر اساس شاخص‌های جغرافیایی ترسیم و تحلیل می‌شود، بیانگر آن است که جاهای گوناگون جغرافیایی در انتخابات چگونه رأی می‌دهند؛ بنابراین، ترسیم نقشه‌های انتخاباتی دقیق و مبتنی بر شاخص‌های جغرافیایی می‌تواند تأثیر زیادی در تدوین سند راهبردی مناسب برای نامزدهای انتخاباتی و همچنین میزان موفقیت آنها به‌عنوان پیروز انتخابات داشته باشد. پژوهش حاضر از نوع و با هدف تحقیقات کاربردی و به روش توصیفی-تحلیلی است. در جمع‌آوری مطالب تلفیقی از روش کتابخانه‌ای و اینترنتی و در تجزیه و تحلیل آمارها و ترسیم نقشه‌ها و نمودارها از نرم‌افزارهای

vkiani@birjand.ac.ir

mahjoub94@birjand.ac.ir

۱. استادیار جغرافیای سیاسی، دانشگاه بیرجند، نویسنده مسؤؤل

۲. دانش‌آموخته‌ی کارشناسی ارشد جغرافیای سیاسی، دانشگاه بیرجند

Excel و Arc GIS استفاده شده است. یافته‌ها و نتایج تحقیق بیانگر آن است که زادبوم یا محل تولد نامزدها تأثیر زیادی در آرای آن‌ها داشته است. البته سهم شهروندان شهرستان خوسف در این میان بیش‌تر بوده و ساکنان شهرستان خوسف نسبت به دیگر شهرستان‌های استان، به شاخص جغرافیایی زادبوم نامزدها اهمیت بیش‌تری می‌دهند. نیز بیش‌ترین پایگاه رأی نامزدهای اصلاح‌طلب و مستقل در شهرها و شعب ثابت و نامزدهای اصولگرا در روستاها و شعب سیار بوده است. مکان استقرار شعبه‌های اخذ رأی در شمار آرای دو جناح اصلاح‌طلب و اصولگرا متفاوت است؛ صلاح‌طلبان در مکان‌های آموزشی و اصولگرایان در مکان‌های مذهبی و نظامی وضعیت مطلوب‌تری دارند. در بین سه شهرستان، شهرستان خوسف بیش‌ترین گرایش به سمت اصولگرایان و همین موفقیت نزد اهل سنت به‌خصوص در شهرستان مرزی درمیان از آن نامزدهای مستقل بوده است.

واژگان کلیدی: نقشه انتخاباتی، انتخابات مجلس، حوزه انتخابیه بیرجند و درمیان و خوسف

مقدمه

انتقال اراده ملت بر حکومت از طریق انتخابات صورت می‌گیرد که در این بستر، عوامل بسیاری بر میزان مشارکت مردم و نوع آرای آن‌ها تأثیرگذار خواهد بود. شناخت هرچه بیشتر این موضوع ضروری است چراکه انتخابات مهم‌ترین وسیله برای اثرگذاری اراده ملت بر شیوه کار حکومت در اداره سرزمین است (مجتهدزاده، ۱۳۸۱: ۸۶). انتخابات در پهنه جغرافیایی تحت تأثیر پارامترهای مختلفی قرار دارد که این‌ها به‌نوبه‌ی خود بر میزان مشارکت سیاسی مردم و رفتار رأی آن‌ها تأثیرگذار است. شرایط زمانی و ویژگی‌های جغرافیایی و مکانی در هر مقطع بر پدیده‌ها و رویدادها از جمله انتخابات اثرات ساختاری دارد و به‌گونه طبیعی، این احتمال هست که در سایه تحولات اجتماعی، ساختارهای اجتماعی - سیاسی دگرگون شود (گلابچی، ۱۳۸۴: ۱۶۲). درهرحال، شرایط زمانی و ویژگی‌های جغرافیایی و مکانی در هر مقطع بر پدیده‌ها و رویدادها از جمله انتخابات اثرات ساختاری دارد. در میان عوامل گوناگون مؤثر بر شیوه رأی‌دادن شهروندان، عامل

پندارهای انتخاب‌کنندگان اهمیت بیش‌تری دارد. ریشه و خاستگاه پندارهای رأی‌دهندگان را می‌توان در دل‌بستگی‌های حزبی یا جناحی، بستگی‌های گروهی، وفاداری‌های قومی، نژادی و زبانی، هم‌بستگی دینی، آمال و آرزوهای خفته و برآورده‌نشده، نیازمندی‌های سنی و جنسی، پیشینه تاریخی، مبارزات انتخاباتی و غیره یافت (همان: ۱۴۸-۱۴۹).

از طرفی، دیگر تحلیل‌گران به این نتیجه رسیده‌اند که گروه‌های مختلف اجتماعی در انتخابات مختلف رفتار ثابتی از خود نشان می‌دهند. به‌عنوان مثال ساکنان منطقه جغرافیایی خاص برای سال‌های طولانی جناح خاصی را برمی‌گزینند و در دوره‌های انتخاباتی مختلف به آن‌ها رأی می‌دهند. این امر پژوهش‌گران را بر آن داشت تا رفتار رأی‌دهندگان را به‌عنوان پدیده‌ای که با متغیرهای مختلف اجتماعی و حتی جغرافیایی قابل توضیح باشد، مورد توجه قرار دهند. به‌تدریج با بررسی نتایج انتخابات یک کشور در سال‌های مختلف، غیر از نقشه‌ی جغرافیایی، نقشه انتخاباتی کشور نیز ترسیم شود. این نقشه‌ها که بر اساس جغرافیا تنظیم می‌شود، به‌خوبی نشان می‌دهد که نقاط مختلف جغرافیایی در انتخابات چگونه رأی می‌دهند. این امر باعث شد تا بسیاری از محققان و متخصصان انتخابات به عنصر جغرافیا به‌عنوان یک متغیر مستقل توضیح‌دهنده رفتار رأی‌دهندگان نگاه کنند (ایوبی، ۱۳۷۷: ۱۰۵).

با توجه به موارد گفته‌شده، این مقاله تلاش دارد بر مبنای تجزیه و تحلیل رفتارهای انتخاباتی مردم در حوزه انتخابیه بیرجند، درمیان و خوسف به نقشه‌ای انتخاباتی دست‌یابد. استدلال اصلی مقاله آن است که با مطالعه و تحلیل رفتارهای انتخاباتی مردم در این حوزه انتخابیه، می‌توان رفتارهای نسبتاً ثابتی را در ساختار رأی‌دهی آنان که دارای پراکنش فضایی خاص و با ریشه جغرافیایی است، پیدا کرد. برای این هدف، انتخابات دهمین دوره مجلس شورای اسلامی که در هفتم اسفند ۱۳۹۴ در حوزه انتخابیه مورد نظر برگزار شده، مورد تحلیل و بررسی قرار خواهد گرفت.

پیشینه تحقیق

تاکنون پایان‌نامه‌ها و مقالات زیادی با موضوع انتخابات منتشر شده‌است. بر اساس بررسی صورت‌گرفته، فقط سه مقاله که از نظر موضوعی تا حدی با موضوع این پژوهش نزدیکی دارد، به بررسی فضایی و مکانی شعب اخذ رأی از نظر نزدیکی به امکانات و دسترسی بلوک‌های جمعیتی پرداخته که به شرح ذیل و جدول ۱ است.

عبدی، ضیائیان فیروزآبادی و خدایی (۱۳۹۳) در مقاله‌ای تحت عنوان "تحلیل فضایی مکانی تهدیدات شهری صندوق‌های اخذ آراء با استفاده از GIS، مورد مطالعه شهر زنجان" که با روش توصیفی-تحلیلی با استفاد از نرم‌افزار Arc GIS به این نتیجه رسیده است که با توجه به جمعیت این منطقه، پایگاه‌های اخذ رأی به درستی توزیع نشده‌اند به طوری که بعضی از نواحی جمعیتی درون این منطقه با توجه به میزان افراد ساکن در آن با کمبود پایگاه‌های اخذ رأی مواجه بوده و باید برای آن برنامه‌ریزی فضایی بهتر و مفیدتری صورت گیرد.

نظریان، قورچی و بخشی (۱۳۹۰) در مقاله‌ای تحت عنوان "تحلیل فضایی- مکانی صندوق اخذ آراء در منطقه‌ی ۱۵ شهر تهران با کمک G.I.S" سعی کرده‌اند تا با کمک نرم‌افزار Arc GIS منطقه‌ی ۱۵ تهران در دو بُعد مورد تحلیل قرارگیرد؛ یکی رابطه بلوک‌های جمعیتی با تعداد صندوق‌های اخذ آراء، و دیگری نحوه دسترسی به بیمارستان و درمانگاه در صورت وقوع هرگونه رویداد غیرمنتظره است. نتیجه تحقیق مذکور نشان می‌دهد با توجه به جمعیت این منطقه، پایگاه‌های اخذ رأی به درستی توزیع که باید برای آن برنامه‌ریزی فضایی بهتر و مفیدتری صورت گیرد.

مختاری هشی و ابوالحسنی (۱۳۹۳) در مقاله‌ای تحت عنوان "تحلیل پراکنش فضایی شعب اخذ رأی در شهر اصفهان (مطالعه‌ی موردی: مناطق هفت، دوازده و چهارده شهری)" با رویکردی توصیفی-تحلیلی و با استفاده از سامانه اطلاعات جغرافیایی Arc GIS به بررسی پراکنش جغرافیایی شعب اخذ رأی در مناطق هفت، دوازده و چهارده شهر اصفهان و مطابقت آن با نقشه پراکندگی جمعیت و همچنین مقایسه نحوه قرارگیری شعب اخذ رأی نسبت به سایر کاربری‌ها پرداخته است. نتایج تحقیق حاکی از عدم انطباق پراکنش جمعیت با پراکنش صندوق‌ها و نیز

عدم استقرار مناسب شعب اخذ رأی از نظر دسترسی به شبکه معابر و سایر مراکز خدمات‌رسان مرتبط می‌باشد.

جدول (۱) پیشینه تحقیق

ردیف	نویسندگان	عنوان پژوهش	نتایج	موارد مورد استفاده در پژوهش
۱۳۹۱	عبدی، ضیائیان فیروزآبادی و خدایی	تحلیل فضایی مکانی تهدیدات شهری صندوق های اخذ آرا با استفاده از (GIS) مورد: شهر زنجان	- رابطه بین جمعیت و تعداد پایگاه های اخذ آراء در حوزه های انتخاباتی متناسب نبوده است. - عدم وجود یک شبکه نظام مند دسترسی برنامه ریزی شده	- چکیده و نتیجه
۱۳۹۰	نظریان، فورچی و بخشی	تحلیل فضایی - مکانی صندوق اخذ آرا در منطقه ۱۵ شهر تهران با کمک G.I.S	- صندوق های اخذ آرای شهروندان تهرانی در این منطقه متناسب با نواحی جمعیتی نیست. - رابطه بین جمعیت و تعداد پایگاه های اخذ آراء در حوزه های جمعیتی منطقه مناسب نبوده است - عدم وجود یک شبکه دسترسی نظام مند و برنامه ریزی شده	- چکیده و نتیجه
۱۳۹۳	مختاری هشی، ابوالحسنی	تحلیل پراکنش فضایی شعب اخذ رأی در شهر اصفهان. مطالعه موردی: مناطق هفت، دوازده و چهارده شهری	نتایج تحقیق حاکی از عدم انطباق پراکنش جمعیت با پراکنش صندوق ها و همچنین عدم استقرار مناسب شعب اخذ رأی از نظر دسترسی به شبکه معابر و سایر مراکز خدمات رسان مرتبط می باشد.	- چکیده و نتیجه گیری

منبع: نگارندگان

مبانی نظری تحقیق

در این بخش مهم‌ترین نظریه‌های مرتبط با حوزه جغرافیای انتخابات متناسب با موضوع مقاله حاضر ارائه خواهد شد تا تحلیل‌هایی که در ادامه مطرح می‌شوند بر بنیادهای تئوریک استوار باشند. در این راستا بر مبنای مهم‌ترین شاخص‌های جغرافیایی به شناسایی رفتارهای انتخاباتی پرداخته خواهد شد تا در نهایت بتوان به ترسیم نقشه انتخاباتی حوزه مورد مطالعه پرداخت.

منشأ جغرافیایی رفتارهای انتخاباتی

رفتار انتخاباتی و تأثیر محیط جغرافیایی بر رأی‌دهندگان از جمله موارد بسیار مهمی است که در جغرافیای سیاسی به آن پرداخته می‌شود (پیشگاهی فرد و شوشتری، ۱۳۸۷: ۱۱۰). دلایل مردم برای شرکت کردن یا نکردن در انتخابات در بسترهای سیاسی ناهمگون متفاوت است و انتخاب گروه‌های سیاسی نیز بسته به رویکرد وابسته به شرایط سیاسی در هر واحد سیاسی است (تایلور و جانستون، ۱۳۸۶: ۵). در میان عوامل گوناگون مؤثر بر شیوه رأی‌دادن شهروندان، عوامل پندارهای انتخاب‌کنندگان اهمیت زیادی دارد. ریشه و خاستگاه پندارهای رأی‌دهندگان را می‌توان در دل‌بستگی‌های حزبی یا جناحی، دل‌بستگی‌های گروهی، وفاداری‌های قومی، نژادی و زبانی، همبستگی دینی، آمال و آرزوهای خفته و برآورده نشده، نیازمندی‌های سنی و جنسی، پیشینه‌ی تاریخی، مبارزات انتخاباتی و غیره یافت (گلابچی، ۱۳۸۴: ۱۴۸-۱۴۹).

صاحب‌نظران عرصه رفتار انتخاباتی معتقدند پس از گذشت شش دهه از حیات رفتارگرایی و پژوهش درباره رفتار رأی‌دهی هنوز چارچوب نظری استواری برای مطالعه این نوع مشارکت سیاسی وجود ندارد (دارابی، ۱۳۸۸: ۱۱). برخی از دیدگاه‌ها در این زمینه عبارت‌اند از: دیدگاه انتخاب عاقلانه که بر اساس آن مردم کسانی را برمی‌گزینند که بیش‌ترین منافع (اقتصادی، فرهنگی و سیاسی) را برای آن‌ها داشته باشند. از طرفی داونز^۱ معتقد است در جایی که مردم نتوانند منافع خود، دیدگاه‌های گروه‌های سیاسی، یا هر دو را تشخیص دهند یا در تطبیق‌دادن آن‌ها با یکدیگر دچار مشکل شده باشند، از توجیهات ایدئولوژیک برای توجیه رفتار خود استفاده می‌کنند. لازارسفلد^۲ نیز معتقد است نمی‌توان تبلیغات را عامل اصلی تعیین رفتار رأی‌دهی دانست و این ویژگی‌های اجتماعی است که تعیین‌کننده ویژگی‌های سیاسی افراد است. آندره زیگفرد^۳ نیز یکی از نظریه‌پردازان معروف در این زمینه است که در تحقیقات خود بر عنصر جغرافیا تأکید

-
1. Anthony Downs
  2. Paul Lazarsfeld
  3. Andre Siegfried

ویژه‌ای دارد. وی متغیرهایی چون مذهب، سن، طبقه‌ی اجتماعی و امثال آن را تعیین‌کننده رأی افراد می‌داند (ایوبی، ۱۳۷۷: ۱۰۴). در هر حال شرایط زمانی و ویژگی‌های جغرافیایی و مکانی در هر مقطع بر پدیده‌ها و رویدادها از جمله انتخابات اثرات ساختاری دارد. این امر موجب شده است تا بتوان رفتار رأی‌دهندگان را به‌عنوان پدیده‌ای که با متغیرهای مختلف اجتماعی و حتی جغرافیایی قابل توضیح باشد، مورد توجه قرار داد. مجموع این عوامل زمینه را برای توجه پژوهشگران عرصه جغرافیای انتخابات فراهم کرد تا عنصر جغرافیا را به‌عنوان یک متغیر مستقل توضیح‌دهنده رفتار رأی‌دهندگان مورد توجه قرار دهند.

بنابراین، تحقیق حاضر تلاشی است در این زمینه تا بتواند شاخص‌های جغرافیایی مهم در رفتار انتخاباتی را مشخص و بر مبنای آن به تحلیل رفتار انتخاباتی مردم در حوزه انتخابیه بیرجند، درمیان و خوسف پرداخته؛ در نهایت نقشه انتخاباتی منطقه‌ی موردنظر را ترسیم کند. در ادامه بحث، چهار شاخص جغرافیایی مهم و مولفه‌های آن تشریح خواهد شد.

خاستگاه رأی مردم

یکی از شاخص‌های جغرافیایی در رفتارهای انتخاباتی مردم، تعیین خاستگاه رأی آنان است. در حوزه انتخابیه موردنظر در یک طبقه‌بندی کلی می‌توان خاستگاه رأی مردم را به دو نوع سنتی و مدرن تقسیم کرد. منظور از آراء سنتی، آرای هستند که ریشه در منافع حزبی و طبقه خاص نداشته و بیشتر دغدغه‌های شخصی، قومی، مذهبی و جغرافیایی فرد را مدنظر قرار می‌دهد. در این طبقه‌بندی شاخص جغرافیایی زادبوم از اهمیت بالایی برخوردار است؛ چراکه هر مکان و فضای جغرافیایی هویتی ساختارمند و نظام‌یافته دارد که می‌توان از آن به اکوسیستم جغرافیایی تعبیر کرد (حافظ‌نیا، و کاویانی‌راد، ۱۳۹۲: ۱۱). انسان براساس روابط مزبور، نوعی وابستگی به مکان و زیستگاه خود می‌یابد. چنین مکانی منبع هویت فرد نیز قرار می‌گیرد و او احساس می‌کند که این مکان محل آزادی، تأمین نیازها و حقوق اساسی و نیز محیط آرامش‌بخشی برای اوست (شکوهی، ۱۳۷۴: ۳۰۰). مردمان بومی براین‌اساس نسبت به یکدیگر و ارزش‌های مشترک

خودشان احساس تعلق می‌کنند و خواستار تضمین منافع مشترک و ارزش‌هایی هستند که به هویت و موجودیت آن‌ها کمک می‌کند (حافظنیا و کاویانی‌راد، ۱۳۹۲: ۱۲). در نهایت این‌که، این دل‌بستگی مکانی در بیش‌تر مواقع در رفتار سیاسی مردم تأثیر دارد که بر مبنای آن در فعالیت‌های سیاسی شرکت می‌کنند که در جغرافیای انتخابات تحت عنوان اهمیت زادبوم در رفتار انتخاباتی مردم یاد می‌شود.

یکی دیگر از شاخص‌های جغرافیایی مهم در این زمینه، آرای شرعی یا ایدئولوژیک هستند. تأثیر جغرافیای قدرت بر رأی‌دهی و نقش ایدئولوژی در شکل‌دهی به انتخابات ممکن است پیامدهای گوناگون جغرافیایی داشته باشد و الگوی رأی خاصی را شکل دهد که همگون یا ناهمگون باشد (کاویانی‌راد، ۱۳۹۳: ۹۴) از آن به‌عنوان الگوی رأی ایدئولوژیک نام می‌برند. به‌طور مثال الگوی رأی حاکم، در برخی از مناطق اهل سنت ایران از این الگو تبعیت می‌کند و سران مذهبی آن منطقه رأی‌دادن به فرد یا افرادی خاص را به‌عنوان وظیفه‌ی شرعی مطرح، و مردم نیز از آن تبعیت می‌کنند.

پایگاه جغرافیایی آرا (چهره سیاسی مناطق جغرافیایی)

برخی مکان‌ها و فضاهای جغرافیایی در اثر عوامل بسیار گوناگون به مرور زمان به نوع خاصی از الگوی رفتاری در انتخابات گوناگون شهره می‌شوند. مردم در این مناطق همواره رویکرد خاص و از پیش تعیین‌شده‌ای نسبت به نامزدها، احزاب، چهره‌های مذهبی، سیاسی، قومی و ... داشته و سعی می‌کنند که همان رویه را در انتخابات گوناگون حفظ کنند. از این برآیند چهره خاصی از منطقه شکل خواهد گرفت که به‌عنوان چهره سیاسی منطقه از آن یاد می‌شود. برای مثال جهت‌گیری الگوی رأی‌دهی در نواحی حاشیه‌ای و قوم‌نشین ایران به احزاب اصلاح‌طلب گرایش نشان می‌دهد (پیشگاهی‌فرد، ۱۳۸۰: ۱۰).

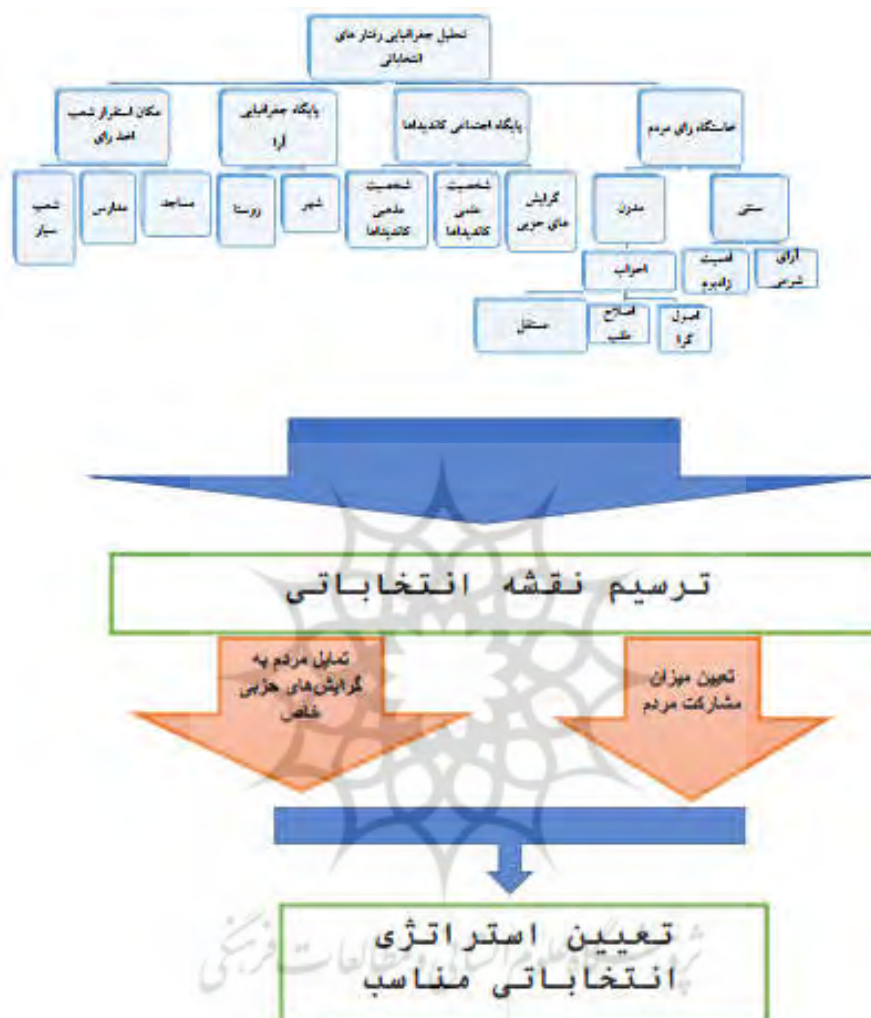

پایگاه اجتماعی نامزدها

پایگاه اجتماعی نامزدها نقش مهمی در شکست یا موفقیت آن‌ها در جلب آرای عمومی دارد. وابستگی به خاندان‌های بانفوذ و متشخص از جمله روحانیون و معتمدین و بزرگان و ملاکان معتبر و محترم از جمله این پایگاه‌ها است. همچنین میزان اهمیت مردم مناطق مختلف به علم و دانش و شخصیت‌های علمی و دانشگاهی یا مذهبی و روحانی نمونه دیگری از پایگاه‌های اجتماعی آرا به شمار می‌آید.

مکان استقرار شعب اخذ رأی

از دیگر شاخص‌های جغرافیایی مهم در شناخت رفتار رأی‌دهندگان، آرایبی است که از مکان‌های مختلف استقرار رأی به دست می‌آید. برای مثال رأی‌هایی که در پایگاه‌های مذهبی مثل مساجد و حسینیه‌ها به صندوق ریخته می‌شود، با آرایبی که در پایگاه‌های آموزشی مثل مدارس و دانشگاه‌ها به صندوق‌ها ریخته می‌شود، بعضاً تفاوت‌های معناداری دارند. همین‌طور صندوق‌های اخذ رأی سیار که اهمیت دوچندانی در این بین داشته و تحلیل‌های عمیق جغرافیایی را می‌طلبد. در مجموع شاخص‌ها و مؤلفه‌های دخیل در این پژوهش که تحلیل نتایج و ترسیم نقشه‌های انتخاباتی بر اساس آن‌ها صورت گرفته است، در شکل ۱ نشان داده شده است.

شکل ۱) شاخص‌های جغرافیایی و رفتارهای انتخاباتی

نوآوری مقاله

جمع‌آوری داده‌ها و اطلاعات مربوط به نتایج انتخابات تا پایین‌ترین سطح، یعنی شعب (به تفکیک ۲۰۱ شعبه در حوزه انتخابیه) همراه با ارائه اطلاعات مکانی هر شعبه و تحلیل‌های جغرافیایی مربوطه به تفکیک بخش و شهرستان و تهیه نقشه‌های انتخاباتی پراکنش آرای نامزدها، از جنبه‌های نوآورانه و جدیدی است که در سایر پژوهش‌های جغرافیای انتخابات در ایران کم‌تر به چشم می‌خورد.

روش‌شناسی

پژوهش حاضر از نظر نوع و هدف در زمره‌ی تحقیقات کاربردی و از نظر ماهیت و روش، توصیفی-تحلیلی است. شیوه جمع‌آوری مطالب، تلفیقی از روش کتابخانه‌ای و اینترنتی است. در تحقیق حاضر، آمار و اطلاعات مکانی مربوط به ۲۰۱ شعبه اخذ رأی و نتایج آرای هر صندوق از طریق وزارت کشور و استانداری جمع‌آوری شده است. نیز آمارهای جمعیتی و جغرافیایی مربوط به حوزه انتخابیه و حوزه‌های فرعی از نتایج سرشماری‌ها و آمارنامه‌های مربوطه اخذ گردیده؛ سپس با تجزیه و تحلیل آمار و اطلاعات مربوطه، به ترسیم و تحلیل نقشه‌ی انتخابات مجلس در حوزه‌های انتخابیه بیرجند، درمیان و خوسف پرداخته شده است. در تجزیه و تحلیل آمارها و ترسیم نمودارها و تولید نقشه‌ها از نرم‌افزارهای Excel و Arc GIS استفاده شده است.

تحلیل کارتوگرافیکی نیز از دیگر شیوه‌های تحلیل نقشه‌های انتخاباتی بوده است.

منطقه‌شناسی تحقیق

حوزه انتخابیه بیرجند، درمیان و خوسف

حوزه انتخابیه بیرجند، درمیان و خوسف یکی از حوزه‌های چهارگانه استان خراسان جنوبی در انتخابات مجلس شورای اسلامی است. این حوزه انتخابیه شامل سه شهرستان بیرجند، درمیان و خوسف، ۶ بخش، ۱۷ دهستان و ۷ شهر و یکی از حوزه‌های انتخابیه وسیع، مرزی و کویری در کشور است؛ به طوری که از شرق با کشور افغانستان همسایه است و از غرب با کویر لوت متصل می‌باشد. مساحت آن ۲۵۴۶۶ کیلومتر مربع و که بر اساس سرشماری (۱۳۹۵)، جمعیتی بیش از ۳۴۲۶۳۸ نفر را شامل می‌گردد.

حدود ۷۶٪ کل جمعیت حوزه در شهرستان بیرجند، ۱۶٪ در شهرستان درمیان و ۸٪ آن در شهرستان خوسف اقامت دارند و دارای تراکم جمعیتی ۱۳/۵ نفر در هر کیلومتر مربع است؛ البته این عدد در کل حوزه یکسان نیست، به طوری که تراکم جمعیت در شهرستان بیرجند، ۶۶ نفر در هر کیلومتر مربع، شهرستان درمیان ۹/۳ و شهرستان خوسف ۱/۷۵ نفر در هر کیلومتر مربع می‌باشد.

شهرستان‌های بیرجند، درمیان و خوسف به ترتیب ۱۵/۵٪، ۲۲/۵٪ و ۶۱/۵٪ کل مساحت حوزه انتخابیه را تشکیل می‌دهند (جدول ۲).

از مجموع ۹۰۵ آبادی این حوزه، ۴۱۸ آبادی معادل ۴۶٪ آن در شهرستان بیرجند، ۲۹۱ آبادی، معادل ۳۲٪ در شهرستان خوسف و بالاخره ۲۰۴ آبادی معادل ۲۲٪ کل آبادی‌های حوزه در شهرستان درمیان واقع شده و از ۷ نقطه‌ی شهری آن، یک نقطه شهری و پرجمعیت‌ترین آن (شهر بیرجند) در شهرستان بیرجند، دو نقطه شهری (خوسف و محمدشهر) در محدوده شهرستان خوسف و چهار نقطه شهری (اسدیه، گزیک، طبس مسینا و قهستان) در محدوده شهرستان درمیان واقع شده‌اند.

جدول ۲) وضعیت توزیع عناصر تقسیمات کشوری و شعب و آرای مأخوذه دهمین دوره انتخابات مجلس

شورای اسلامی در حوزه انتخابیه بیرجند، درمیان و خوسف

شهرستان	مساحت به کیلومتر مربع	جمعیت به نفر (۱۳۹۵)	تعداد بخش	تعداد دهستان	تعداد شهر	تعداد شعب اخذ رأی	آرای مأخوذه	نسبت تعداد جمعیت به آرای هر شعبه
بیرجند	۳۹۴۹	۲۶۱۳۲۴	۱	۶	۱	۱۲۴	۱۲۹۲۴۴	۲۱۰۷
درمیان	۵۷۶۳	۵۳۷۱۴	۳	۶	۴	۴۰	۲۵۰۰۴	۱۳۴۳
خوسف	۱۵۷۴۵	۲۷۶۰۰	۲	۵	۲	۳۷	۱۸۲۹۵	۷۴۶
جمع حوزه	۲۵۴۶۶	۳۴۲۶۳۸	۶	۱۷	۷	۲۰۱	۱۷۲۵۴۳	۱۷۰۵

منبع: مطالعات طرح آمایش سرزمین استان خراسان جنوبی، ۱۳۹۷؛ استانداری خراسان جنوبی، ۱۳۹۸

شهرستان بیرجند مرکز استان خراسان جنوبی و همچنین به‌عنوان مرکز حوزه انتخابیه، کم‌وسعت‌ترین و در عین حال پرجمعیت‌ترین شهرستان استان و حوزه انتخابیه است. بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۵، ۷۸٪ جمعیت شهرستان بیرجند را جمعیت شهری ساکن در شهر بیرجند و ۲۲٪ جمعیت آن را روستایی تشکیل می‌دهد.

شهرستان خوسف از جمله شهرستان‌های حاشیه کویری استان به‌حساب می‌آید که در سال ۱۳۹۱ ایجاد و تأسیس شده است. این شهرستان، سومین شهرستان وسیع استان و وسیع‌ترین شهرستان حوزه انتخابیه است. تقریباً ۳۴٪ جمعیت شهرستان خوسف را جمعیت روستایی و ۶۶٪ جمعیت آن

را جمعیت شهری تشکیل می‌دهد. همچنین ترکیب جنسیتی جمعیت آن را ۵۶/۷٪ معادل ۱۵۶۴۵ نفر مردان و ۴۳/۳٪ معادل ۱۱۹۵۵ نفر زنان تشکیل می‌دهند (مطالعات طرح آمایش سرزمین استان خراسان جنوبی، ۱۳۹۴: ۴۷). بالابودن نسبت جنسی در شهرستان خوسف به دلیل قراردادن پادگان‌های نظامی و زندان در محدوده این شهرستان است که عمده جمعیت آن‌ها را مردان غیربومی از جمله سربازان و زندانیان تشکیل می‌دهند.

شهرستان درمیان یکی از شهرستان‌های مرزی استان و حوزه‌ی انتخابیه است که از سمت شرق با ولایت فراه افغانستان (ولسوالی اناردره)، از سمت شمال با شهرستان زیرکوه، از سمت غرب با شهرستان بیرجند و از سمت جنوب با شهرستان سربیشه هم‌جواری دارد. از مجموع جمعیت این شهرستان، ۲۷/۳٪ جمعیت شهری که در چهار نقطه‌ی شهری (اسدیه، گزیک، طبس مسینا و قهستان) ۷۲/۳٪ روستایی ساکن هستند. دقت در این آمار نشان می‌دهد برعکس دو شهرستان بیرجند و خوسف که غالب جمعیت ساکن مناطق شهری هستند، در شهرستان درمیان غالب جمعیت ساکن مناطق روستایی هستند و تعدد روستاهای پرجمعیت از ویژگی‌های این شهرستان است؛ گرچه تعداد کل آبادی‌های این شهرستان از شهرستان‌های بیرجند و خوسف کم‌تر است. از دیگر ویژگی‌های جمعیتی شهرستان درمیان، ترکیب مذهبی جمعیت این شهرستان است که حدود ۶۰٪ جمعیت این شهرستان را پیروان مذهب تسنن و ۴۰٪ را پیروان مذهب تشیع تشکیل می‌دهند. اهل تسنن بیش‌تر در دو بخش گزیک و مرکزی و اهل تشیع در بخش قهستان و برخی از روستاهای بخش مرکزی ساکن هستند.

یافته‌ها

مشارکت در انتخابات

مشارکت انتخاباتی ساده‌ترین و کم‌زمان‌برترین شکل مشارکت سیاسی است، تعداد کسانی که رأی می‌دهند از تعداد کسانی در دیگر فعالیت‌های سیاسی مشارکت می‌کنند، بسیار بیش‌تر است. میزان مشارکت شهروندان در انتخابات یکی از شاخص‌های میزان مشروعیت و مقبولیت نظام سیاسی در بسیاری از کشورهاست، حکومت‌ها بر حضور حداکثری مردم در انتخابات تأکید می‌کنند. حکومتی که بتواند بیش‌ترین مشارکت در انتخابات را جلب کند، نه‌تنها در عرصه داخلی بلکه در عرصه بین‌المللی نیز می‌تواند از موضعی مقتدرانه برخوردار باشد، مشارکت حداکثری مردم در انتخابات بستری برای اعتماد به نفس مسؤولان سیاسی و منتخبان مردم فراهم می‌کند که بتوانند در اداره امور کشور، رأی مردم را پشتیبان تصمیم‌های خود بدانند (سیدامامی و عبدالله، ۱۳۸۸: ۱۱۱).

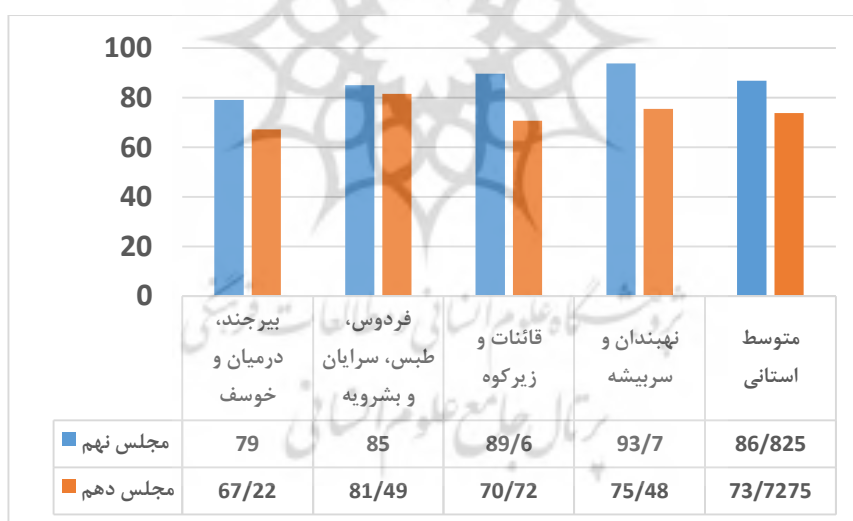
بررسی نتایج انتخابات مختلف از زمان پیروزی انقلاب اسلامی تاکنون نشان می‌دهد که میزان مشارکت مردم استان خراسان جنوبی خیلی بالاتر از میانگین کشوری است؛ به‌طوری‌که درصد مشارکت مردم استان در اغلب انتخابات بالای ۸۰٪ بوده است. این، نشان‌دهنده حساسیت مردم نسبت به سرنوشت خود و کشورشان است. از طرفی، میزان مشارکت مردم در انتخابات ریاست جمهوری بیش‌تر از سه نوع انتخاب دیگر است. باین‌همه، بررسی میزان مشارکت مردم استان در انتخابات مجلس شورای اسلامی از زمان تأسیس استان تاکنون نشان از کاهش میزان مشارکت دارد؛ به‌طوری‌که میزان مشارکت مردم استان از ۸۵٪ در هشتمین دوره انتخابات به ۸۴/۵٪، در نهمین دوره و بالاخره به ۷۲/۱٪ در دهمین دوره کاهش یافته است. کاهش ۱۳٪ میزان مشارکت واجدین شرایط در انتخابات دهمین دوره مجلس شورای اسلامی نسبت به هشتمین و نهمین دوره این انتخابات در کل استان قابل تأمل است. در این میان بیش‌ترین کاهش مشارکت در حوزه انتخابیه قائنات و زیرکوه با ۱۹٪ کاهش رخ داده است. در حوزه انتخابیه مورد مطالعه

(بیرجند، درمیان و خوسف) نیز میزان مشارکت در دوره دهم بیش از ۱۱٪ نسبت به دوره نهم کاهش داشته‌است.

تحلیل جغرافیایی نتایج آرا در حوزه انتخابیه

از مجموع ۲۰۱ شعبه‌ی اخذ رأی دهمین دوره انتخابات مجلس شورای اسلامی در حوزه انتخابیه بیرجند، درمیان و خوسف، ۹۵ شعبه معادل ۴۷/۲۶٪ ثابت و ۱۰۶ شعبه برابر با ۵۲/۷۴٪ شعبه سیار بوده‌اند که از این تعداد، ۱۲ شعبه در مناطق شهری و در اختیار ستاد انتخابات و ۹۴ شعبه به مناطق روستایی اختصاص یافته‌اند.

از نظر پراکندگی شعبه‌ها در شهرستان‌های حوزه، ۱۲۴ شعبه در شهرستان پرجمعیت بیرجند، ۴۰ شعبه در شهرستان مرزی درمیان و ۳۷ شعبه در شهرستان وسیع و کویری خوسف مستقر بوده‌اند (شکل ۲).

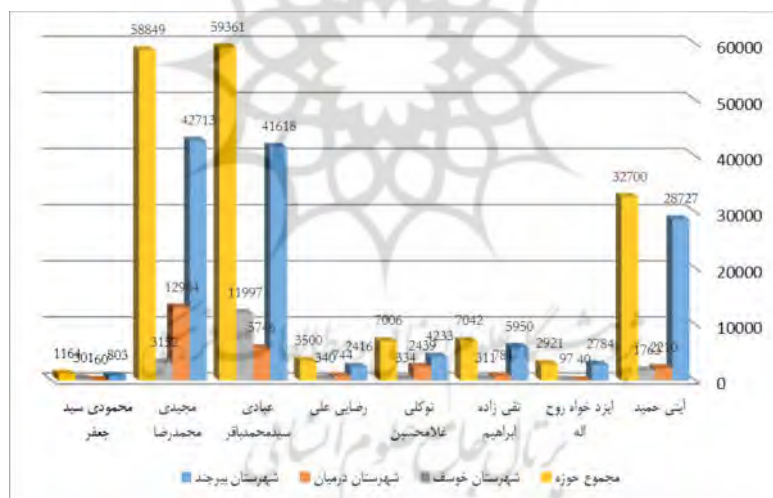
شکل ۲) مقایسه میزان مشارکت در انتخابات نهم و دهم در حوزه انتخابیه

مجلس شورای اسلامی در استان خراسان جنوبی

حوزه انتخابیه بیرجند، درمیان و خوسف، بیش‌ترین تعداد داوطلبان ثبت‌نام‌کننده و کم‌ترین تعداد داوطلبان تأیید صلاحیت شده را میان چهار حوزه انتخابیه استان داشته است. به طوری که

۲۸ داوطلب برای نامزدی در این حوزه ثبت‌نام نموده و صلاحیت ۲۵ نفر به تایید هیأت‌های اجرایی رسید که در نهایت، پس از بررسی صلاحیت‌ها در شورای نگهبان، صلاحیت ۱۲ نفر^۱ به تأیید رسید^۲. سپس در جریان رقابت‌ها و پیش از انتخابات، ۴ نفر از نامزدها از رقابت انصراف دادند.

آرای مأخوذه در دهمین دوره انتخابات مجلس شورای اسلامی در این حوزه انتخابیه که سهم آن یک کرسی نمایندگی مجلس است، ۱۷۲۵۴۳ رأی بوده است که ۱۲۹۲۴۴ رأی (حدود ۷۵٪) آن در شهرستان بیرجند، ۲۵۰۰۴ رأی (بیش از ۱۴٪) در شهرستان درمیان و ۱۸۲۹۵ رأی (نزدیک ۱۱٪) در شهرستان خوسف به صندوق‌ها ریخته شده است (شکل ۳). نمودار وضعیت آرای مأخوذه ۸ نامزد دهمین دوره انتخابات مجلس شورای اسلامی را در حوزه انتخابیه و هر یک از شهرستان‌های حوزه نشان می‌دهد.

شکل ۳) آرای نامزدهای دهمین دوره انتخابات مجلس شورای اسلامی در حوزه انتخابیه بیرجند، خوسف و درمیان

- اصلاح‌طلبان همیشه در جریان بررسی صلاحیت‌ها، بیان داشته‌اند که تعداد زیادی از نامزدهای اصلاح‌طلب و بعضاً نامزدهای با اقبال بالا زمینه حضور در جریان رقابت انتخابات را به دلیل رد یا عدم احراز صلاحیت پیدا نمی‌کنند.
- بنا بر اعلام فرماندار حوزه انتخابیه از ۲۸ داوطلب ثبت‌نامی، چهار نفر انصراف، ۱۲ نفر رد صلاحیت [عدم احراز صلاحیت] و ۱۲ نفر مورد تأیید صلاحیت قرار گرفتند.

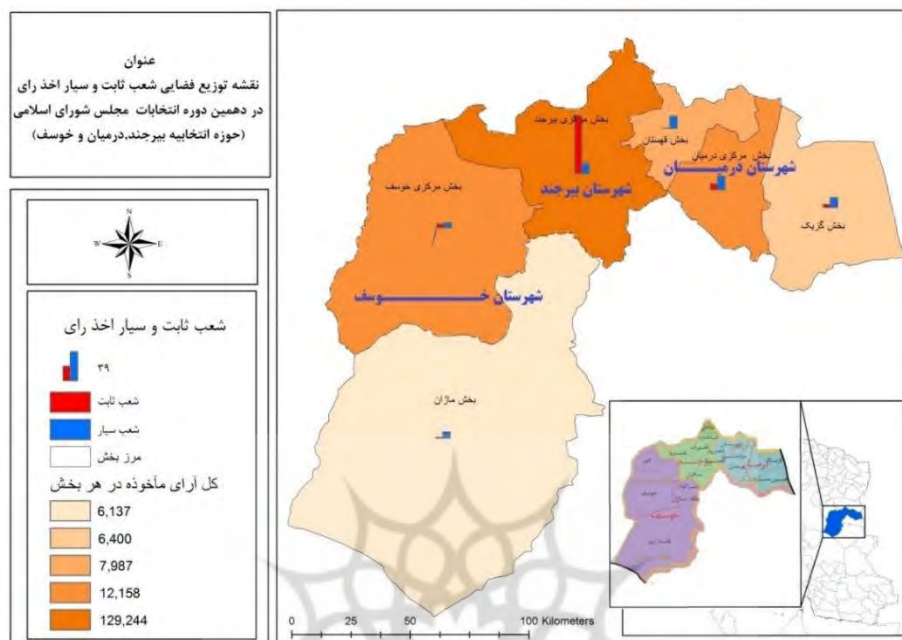

تحلیل میزان آراء نامزدها در مناطق شهری و روستایی

از مجموع ۲۰۱ شعبه اخذ رأی حوزه انتخابیه ۱۰۲ شعبه در مناطق شهری و ۹۹ شعبه در مناطق روستایی مستقر بوده که بیش‌تر شعب مناطق روستایی سیار بوده‌اند. از مجموع ۱۷۲۵۴۳ رأی تعداد ۱۱۷۲۰۸ رأی معادل ۶۷/۹۳٪ آراء از شعب مستقر در مناطق شهری و ۵۵۳۳۵ رأی معادل ۳۲/۰۷٪ رأی از شعب مستقر در مناطق روستایی اخذ شده است. در بین نامزدها، بیش‌ترین آرای مناطق شهری و شعب ثابت به سبد مجیدی (نامزد مستقل) و بیش‌ترین آرای مناطق روستایی و شعب سیار به سبد عبادی (نامزد اصول‌گرا) ریخته شده است. اقبال آیتی (نامزد اصلاح‌طلب) نیز در مناطق شهری و شعب ثابت بسیار بیش‌تر از مناطق روستایی و شعب سیار بوده است (شکل ۴). بررسی نتیجه آرای سایر نامزدها و گرایش سیاسی آن‌ها، موفقیت اصول‌گرایان را در شعب سیار و روستایی و موفقیت نامزدهای مستقل و اصلاح‌طلب را در مناطق شهری و شعب ثابت نشان می‌دهد (جدول ۴).

جدول ۴) تعداد و درصد آرای نامزدها در مناطق شهری و روستایی

ردیف	نام خانوادگی	نام	گرایش سیاسی	شهری		روستایی	
				تعداد	درصد	تعداد	درصد
۱	عبادی	سید محمدباقر	اصول‌گرا	۳۶۷۹۲	۶۱/۹۸	۲۲۵۶۹	۳۸/۰۲
۲	مجیدی	محمدرضا	مستقل	۳۹۴۴۴	۶۷/۰۳	۱۹۴۰۵	۳۲/۹۷
۳	آیتی	حمید	اصلاح‌طلب	۲۶۸۹۴	۸۲/۲۴	۵۸۰۶	۱۷/۷۶
۴	تقی زاده	ابراهیم	اصول‌گرا	۴۵۴۲	۶۴/۵۰	۲۵۰۰	۳۵/۵۰
۵	توکلی	غلامحسین	اصول‌گرا	۴۴۹۸	۶۴/۲۰	۲۵۰۸	۳۵/۸۰
۶	رضایی	علی	اصول‌گرا	۲۵۵۶	۷۳/۰۳	۹۴۴	۲۶/۹۷
۷	ایزد خواه	روح اله	اصول‌گرا	۱۶۵۵	۵۶/۶۶	۱۲۶۶	۴۳/۳۴
۸	محمودی	سید جعفر	اصلاح‌طلب	۸۲۷	۷۱/۰۵	۳۳۷	۲۸/۹۵

شکل ۴) نقشه توزیع فضایی شعب ثابت و سیار اخذ رأی در دهمین دوره انتخابات مجلس
(حوزه انتخابیه بیرجند، درمیان و خوسف)

زادبوم نامزدها و تأثیر آن بر نتایج آراء

نتایج بسیاری از پژوهش‌ها در ایران و جهان نشان داده است که معمولاً نامزدها در زادگاه و زادبوم خود از اقبال بیشتری در کسب آرای مردمی برخوردارند. هرچند همیشه استثنایی هم وجود داشته است. همچنین هر چه زادگاه و زادبوم از اهمیت و نفوذ بیشتری برخوردار باشد، تأثیرگذاری بیشتری خواهد داشت. اثرگذاری زادگاهی که یک روستای کم‌جمعیت باشد با زادگاهی که از جمعیت بیشتری برخوردار است و حوزه نفوذ گسترده‌تری دارد یکسان نیست. جدول ۵ زادگاه و زادبوم نامزدهای این دوره انتخابات را نشان می‌دهد.

جدول ۵) مشخصات و گرایش نامزدهای انتخابات دهمین دوره مجلس شورای اسلامی

حوزه‌های انتخابیه بیرجند، درمیان و خوسف

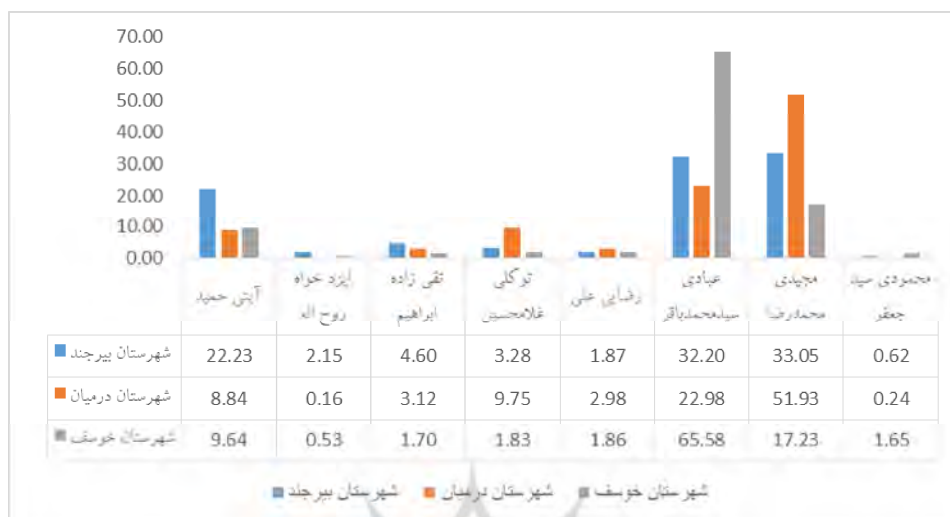
ردیف	نام و نام خانوادگی نامزد	سال تولد	زادگاه زادبوم	گرایش سیاسی	حامیان	تشکل سیاسی حامی	سابقه نمایندگی
۱	روح‌الله ایزد خواه	۱۳۵۸	مشهد/ بیرجند	اصولگرا	اصولگرایان	-	خیر
۲	حمید آینی	۱۳۳۹	بیرجند	اصلاح طلب	اصلاح طلبان	ائتلاف فراگیر اصلاح طلبان	خیر
۳	ابراهیم تقی زاده	۱۳۴۸	بیرجند	اصولگرا	اصولگرایان		خیر
۴	غلامحسین توکلی	۱۳۴۸	درمیان	اصولگرا	اصولگرایان		خیر
۵	علی رضایی	۱۳۴۴	بیرجند	اصولگرا	اصولگرایان		خیر
۶	سید محمدباقر عبادی	۱۳۴۹	خوسف	اصولگرا	اصولگرایان	ائتلاف بزرگ اصولگرایان	دارد
۷	محمدرضا مجیدی	۱۳۴۴	بیرجند/درمیان	مستقل	مستقلین و برخی اصلاح طلبان		خیر
۸	سید جعفر محمودی	۱۳۵۳	طیس	اصلاح طلبان	اصلاح طلبان		خیر

منبع: استانداری خراسان جنوبی، معاونت سیاسی امنیتی و اجتماعی، دفتر امور سیاسی و انتخابات، اسفند ۱۳۹۴

شهرستان‌های خوسف و درمیان هر دو در تقسیمات کشوری گذشته بخش‌هایی از شهرستان بیرجند به شمار می‌آمده‌اند. در این دوره، تنها یک نامزد زادگاهش شهرستان و شهر خوسف به شمار می‌آید، اما تعدد نامزدها با زادگاه بیرجند و درمیان (که قبلاً بخشی از شهرستان بیرجند بوده) از ویژگی‌های این دوره انتخابات بود. پس عبادی بدون رقیب زادگاهی توانست بیش از ۶۵٪ آرای شهرستان خوسف را به خود اختصاص دهد و می‌توان گفت آرای زادبوم در این دوره نقش بسیار پررنگی در پیروزی فرد منتخب داشت چراکه نتایج دو شهرستان پرجمعیت بیرجند و درمیان به نفع رقیب فرد منتخب بود.

در شهرستان بیرجند مجیدی بیش از ۳۳٪ آراء این شهرستان و بیش‌ترین آراء را نسبت به دیگر نامزدها به خود اختصاص داده است که بخشی از این آراء متأثر از عامل زادبوم بوده است. در شهرستان بیرجند بعد از مجیدی، عبادی ۳۲٪ آراء را به خود اختصاص داد که این نشان‌دهنده اصول‌گرا حفظ پیوندهای جغرافیایی گذشته بین دو شهرستان کنونی و نیز پایگاه اجتماعی خاندان عبادی در شهرستان بیرجند بویژه در بین حامیان گروه‌های اصول‌گرا و حمایت رسمی

ائتلاف بزرگ اصول‌گرایان از ایشان است. آیتی نیز که زادگاهش شهر بیرجند است؛ پس از پشتوانه‌ی پایگاه اجتماعی خاندان آیتی در این منطقه بهره‌مند بود. به‌علاوه به‌طوررسمی مورد حمایت ائتلاف فراگیر اصلاح‌طلبان بود. وی توانست حدود ۲۲٪ آرای این شهرستان و رتبه سوم را در این شهرستان و در کل حوزه انتخابیه به دست آورد. سایر نامزدهایی هم که زادگاهشان بیرجند بوده، در این شهرستان نسبت به سایر شهرستان‌ها با اقبال بیش‌تری روبه‌رو بوده‌اند. در شهرستان درمیان به ترتیب مجیدی با (۵۲٪)، عبادی با (۲۳٪) و توکلی با (۱۰٪) حائز اکثریت آراء شده‌اند. شهرستان درمیان تا چندین سال پیش یکی از بخش‌های شهرستان بیرجند بوده و روستای زادگاه مجیدی مدت‌ها در محدوده بخش درمیان واقع بوده است. اگرچه تا حد زیادی می‌توان اثر زادگاهی و زادبومی را در آرای مجیدی در شهرستان درمیان دید، اما با توجه به اینکه ۶۰٪ ساکنین این شهرستان اهل سنت هستند، موفقیت ایشان در جذب بخش قابل‌توجهی از آرای اهل سنت به‌خصوص بخش‌های مرکزی و گزیک را می‌توان حاصل موفقیت ایشان در جلب نظر بزرگان و نخبگان مذهبی و علمی و اجتماعی اهل سنت دانست. عبادی در این شهرستان مرزی رتبه دوم را حائز شد و بیش‌ترین موفقیت را نیز در بخش شیعه‌نشین قهستان داشت. رتبه سوم آرای شهرستان درمیان را توکلی کسب نمود که از منظر زادگاهی، شهرستان درمیان زادگاهش به شمار می‌آید. بااین‌همه اهمیت زادگاه را در کسب آرای ایشان نمی‌توان نادیده گرفت چرا که بالاترین درصد آرای کسب‌شده ایشان در همین شهرستان زادگاهش بوده است. پس می‌توان گفت که اهمیت زادگاه و زادبوم آن‌قدر که نزد رأی‌دهندگان شهرستان خوسف در دوره‌های مختلف انتخابات، پررنگ و مشهود بوده، نزد رأی‌دهندگان شهرستان بیرجند و درمیان از اعتبار نسبتاً کمتری برخوردار بوده است (شکل ۵).

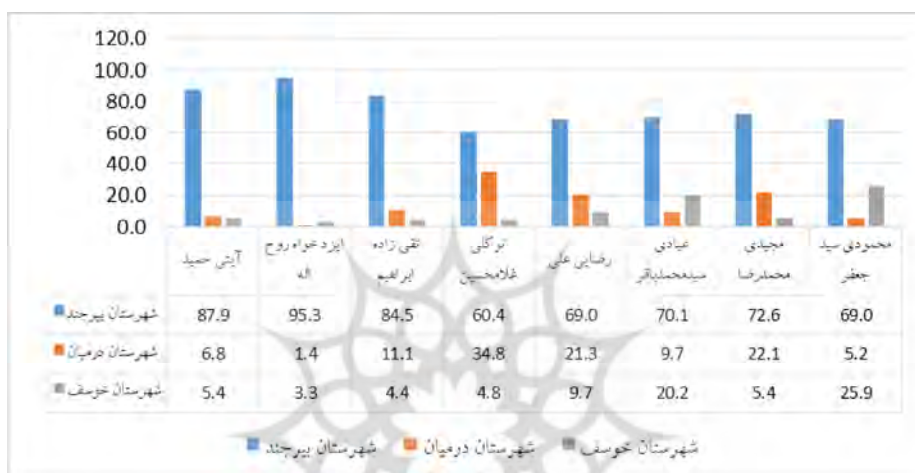

شکل ۵) درصد آرای هر نامزد از کل آرای هر یک از شهرستان‌های حوزه انتخابیه

اهمیت وزن مکانی حوزه‌های فرعی

نقاط شهری پرجمعیت، روستاها و بخش‌ها و شهرستان‌های پرجمعیت اهمیت بیش‌تری در کسب آرا برای نامزدها دارند. از این رو نامزدها همواره سعی می‌کنند در مبارزات انتخاباتی، تبلیغات خود را بیش‌تر معطوف به نقاط پرجمعیت‌تر کنند. در بین سه شهرستان حوزه انتخابیه بیش‌ترین وزن از نظر جمعیتی مربوط به شهرستان بیرجند است که حدود ۷۶٪ کل جمعیت حوزه را دربرمی‌گیرد، پس از آن شهرستان درمیان حدود ۱۶٪ و شهرستان خوسف ۸٪ جمعیت حوزه انتخابیه را تشکیل می‌دهند. همچنین نقطه شهری بیرجند به‌تنهایی نزدیک به ۶۰٪ جمعیت حوزه انتخابیه را تشکیل می‌دهد. شش نقطه شهری شهرستان‌های خوسف و درمیان مجموعاً ۹۱/۵٪ جمعیت حوزه را تشکیل می‌دهند. ۷ نقطه شهری حوزه انتخابیه نزدیک به ۷۰٪ جمعیت حوزه را دربرمی‌گیرند. در دو شهرستان بیرجند و خوسف جمعیت شهری بسیار غلبه بر جمعیت روستایی دارد و در شهرستان درمیان علی‌رغم داشتن ۴ نقطه‌ی شهری، جمعیت روستایی بر جمعیت شهری غلبه دارد و داشتن شهرهای کم‌جمعیت و روستاهای پرجمعیت به‌عنوان یکی از

ویژگی‌های این شهرستان مرزی مدنظر نامزدها و برنامه‌ریزان انتخاباتی آن‌ها بوده است. وزن جمعیتی حوزه‌های فرعی و نقاط شهری در نتایج آرای کسب‌شده‌ی نامزدها نیز نمایان است، به‌طوری‌که همه‌ی نامزدها بیشتر از ۶۰٪ آرای خود را از شعب شهرستان بیرجند به دست آورده‌اند (شکل ۶).

شکل ۶) ترکیب جغرافیایی آرای مکتسبه هر نامزد در حوزه انتخابیه (به درصد)

تحلیل خاستگاه حزبی نامزدها بر میزان آرای آنان

دو جناح مهم سیاسی کشور در دهمین دوره انتخابات مجلس شورای اسلامی، فهرست نامزدهای موردحمایت خود را اعلام نمودند. اصول‌گرایان فهرستی تحت عنوان "ائتلاف بزرگ اصول‌گرایان" و اصلاح‌طلبان تحت عنوان "ائتلاف فراگیر اصلاح‌طلبان". در فهرست اصلاح‌طلبان صرفاً برای دو حوزه انتخابیه در خراسان جنوبی نامزد معرفی شده بود. اصول‌گرایان نیز برای سه حوزه انتخابیه در خراسان جنوبی نامزد معرفی کرده بودند. نتایج آرا موفقیت اصول‌گرایان را در تصاحب کرسی‌های حوزه‌های انتخابیه خراسان جنوبی نشان داد به‌طوری‌که سه فرد فهرست اصولگرایان در سه حوزه انتخابیه استان راهی مجلس شورای اسلامی شدند (جدول ۶).

جدول ۶) رقابت فهرست‌های انتخاباتی در حوزه‌های انتخابیه استان خراسان جنوبی

(دهمین دوره انتخابات مجلس شورای اسلامی)

حوزه انتخابیه	نامزدهای مورد حمایت فهرست ائتلاف بزرگ اصولگرایان	نامزدهای مورد حمایت فهرست ائتلاف فراگیر اصلاح‌طلبان	نتیجه
بیرجند، درمیان و خوسف	محمدباقر عبادی	حمید آیتی	محمدباقر عبادی (ائتلاف بزرگ اصولگرایان)
قاینات و زیرکوه	فرهاد فلاحتی	علی اسماعیلی	فرهاد فلاحتی (ائتلاف بزرگ اصولگرایان)
نهبندان و سربیشه	نظر افضلی	-	نظر افضلی (ائتلاف بزرگ اصولگرایان)
فردوس سرايان طبس و بشرویه	-----	-	محمدرضا امیرحسختانی (مستقل)

در چند دوره اخیر انتخابات مجلس شورای اسلامی، در اغلب موارد کرسی‌های حوزه‌های انتخابیه استان به‌طور عام و حوزه انتخابیه بیرجند، درمیان و خوسف به‌طور خاص در اختیار اصول‌گرایان قرار داشته است. اما به نظر می‌رسد پایگاه مستحکم اصول‌گرایان در این حوزه با تزلزل روبه‌رو شده است. به‌طوری‌که پیروزی نامزدهای اصول‌گرای منتخب این دوره (عبادی) با اختلاف آرای ۵۱۲ رأی با نفر دوم رقم خورد.

لازم به ذکر است که آرای زادگاهی شهرستان خوسف و برخی شعب خاص کمک فراوانی در پیروزی فرد منتخب کرد. نکته مهم این‌که در مجموع آرای دو شهرستان پرجمعیت بیرجند و درمیان، ایشان نفر دوم و بازنده نتایج به شمار می‌آید.

عبادی و مجیدی، نامزدهای مشترک و نفرات اول و دوم در کسب نتایج آرای دوره‌های نهم و دهم انتخابات بوده‌اند. در نهمین دوره انتخابات، رقابت اصلی بین عبادی و مجیدی بود که در نهایت عبادی توانست با کسب ۶۵۳۴۲ رأی معادل ۴۲٪ آراء به مجلس شورای اسلامی راه یابد اما در دهمین دوره انتخابات ایشان تنها با کسب ۵۹۳۶۱ رأی و معادل ۳۴٪ آرا و تنها با اختلاف ۵۱۲ رأی بیش‌تر به مجلس شورای اسلامی راه پیدا کرد.

مجیدی نیز که در نهمین دوره انتخابات مجلس شورای اسلامی موفق به کسب ۵۴۱۸۹ رأی معادل ۳۵٪ آراء شده بود، در دوره دهم توانست ۵۸۸۴۹ رأی را کسب نماید که از نظر تعداد

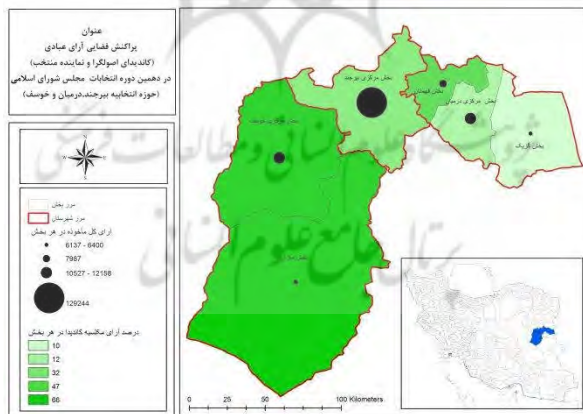
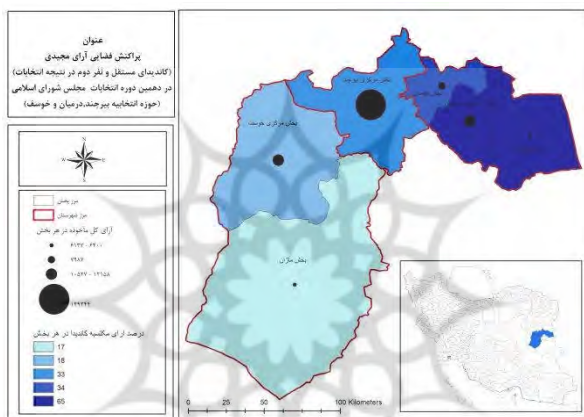
آرای کسب شده، آرای وی ۴۶۶۰ رأی افزایش داشته است. آرای عبادی از نظر تعداد ۵۹۸۱ رأی و از نظر درصد ۸٪ کاهش نسبت به دوره نهم را نشان می‌دهد. از طرفی می‌توان گفت میزان اقبال و گرایش به نامزدهای حزبی در این حوزه رو به کاهش است و نامزدهای کارآمد و مجرب نیز اگر کارنامه‌ی قابل قبولی داشته باشند، می‌توانند در کسب اقبال مردمی موفق باشند.

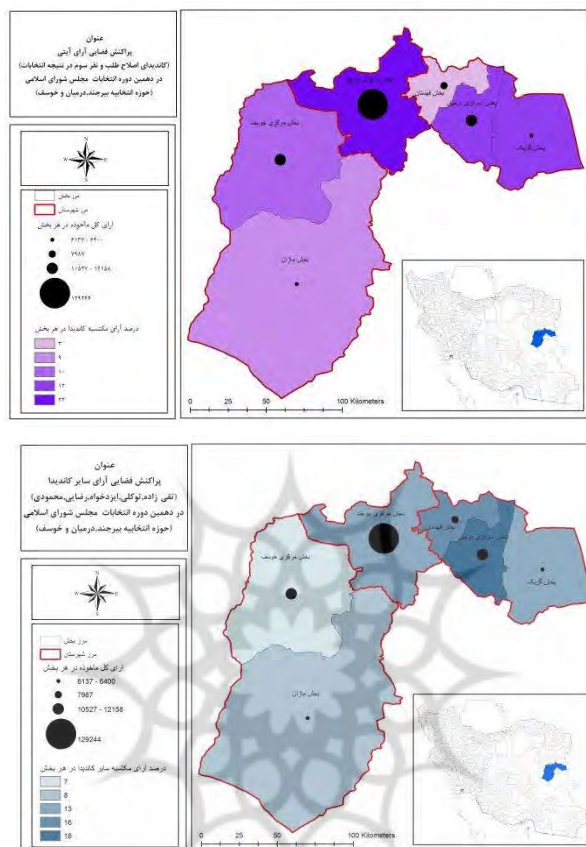
از نکات مهم دیگر، عدم اقبال نامزد مورد حمایت اصلاح طلبان در این دوره از انتخابات بود که تنها توانست کم‌تر از ۱۹٪ آرا را تصاحب نماید و در نوع خود شکست سنگینی برای نامزدهای مورد حمایت رسمی یک جناح مهم سیاسی کشور به شمار می‌آید. این عدم اقبال نیازمند آسیب‌شناسی از سوی فعالان حزبی اصلاح طلب در این حوزه است؛ که یکی از دلایل آن، وجود رقیب قدرتمند مستقلی بود که می‌توانست بخشی از آرای اصلاح طلبی را نیز به سبد خود سرازیر نماید. به طوری که طیف حامیان مجیدی را طیفی متنوع از اصول‌گرایان و اصلاح طلبان تا افراد فاقد گرایش سیاسی خاص تشکیل می‌داد. نکته مهم دیگر تعدد حضور نامزدها با مشی اصول‌گرایی و اصلاح طلبی است که بعضاً باعث تشتت آرا می‌گردید که در صورت ایجاد وحدت و همدلی و در نظر گرفتن منافع حزبی و کناره‌گیری نفراتی که با اقبال عمومی کم‌تری مواجه هستند، هر دو جناح سیاسی امکان موفقیت بیش‌تری داشت.

نامزدهای اصول‌گرا و به خصوص نماینده منتخب در شعب بسیار که عمدتاً روستاهای کم جمعیت و مراکز نظامی و انتظامی و پادگان‌ها را شامل می‌شود، با اقبال بیش‌تری نسبت به نامزدهای مستقل و اصلاح طلب روبه‌رو بوده‌اند. سه نفر اول این انتخابات در شعب بسیار حوزه انتخابیه به ترتیب عبادی (اصول‌گرا) ۲۳۱۴۷ رأی، مجیدی (مستقل) ۱۸۰۳۰ رأی و آیتی (اصلاح طلب) ۶۱۶۹ رأی کسب نموده‌اند. در شعب ثابت که معمولاً در نقاط شهری و روستاهای پر جمعیت استقرار داشته‌اند، به ترتیب مجیدی (مستقل) ۴۰۸۱۹ رأی، عبادی (اصول‌گرا) ۳۶۲۱۴ رأی و آیتی (اصلاح طلب) ۲۶۵۱۳ رأی کسب نموده‌اند. این مسأله در کنار توجه به ویژگی‌های جمعیتی روستاها و شهرهای حوزه انتخابیه، از جمله هرم سنی پیرتر جمعیت روستاها نسبت به شهرها و

سطح بالاتر میزان سواد و تحصیلات در مناطق شهری نسبت به روستاها بیان‌کننده پایگاه‌های جمعیتی و جغرافیایی هرکدام از جناح‌های سیاسی و نامزدها است. در بین سه شهرستان حوزه انتخابیه، شهرستان خوسف پایگاه مستحکم‌تری برای نامزدهای اصول‌گرا به شمار می‌رود و این ویژگی در بررسی نتایج انتخابات مختلف مجلس و ریاست جمهوری در این شهرستان کاملاً مشهود است. در دوره نهم نیز نامزدهای منتخب که اصول‌گرا و مورد حمایت رسمی ائتلاف اصولگرایان بود بیش از ۶۵٪ آرای این شهرستان را کسب نمود.

شکل ۷) نقشه‌های وضعیت پراکندگی آرای نامزدهای مختلف در دهمین دوره انتخابات مجلس (حوزه انتخابیه بیرجند، درمیان و خوسف)

ویژگی‌های شعب اخذ رأی و میزان آرای نامزدها

شعب اخذ رأی از نظر محل استقرار را می‌توان به سه نوع مذهبی، آموزشی و سایر تقسیم‌بندی کرد. مکان‌های مذهبی شامل شعب ثابت مستقر در مساجد، حسینیه‌ها، امام‌زادگان و ... می‌شود مکان آموزشی شامل شعب ثابت مستقر در مدارس بوده و سایر مکان‌ها به شعب سیار و همچنین شعب ثابت مستقر در دیگر ادارات و نهادهای دولتی اشاره دارد. شعب سیار بدین علت که در حرکت هستند و در اماکن مختلف معمولاً رأی‌گیری صورت می‌گیرد در زمره سایر شعب طبقه‌بندی شده‌اند.

از نظر تعداد شعب مستقر در اماکن آموزشی تعداد ۶۴ شعبه و شعب مستقر در اماکن مذهبی ۲۳ شعبه و سایر شعب شامل شعبه‌های سیار یا مستقر در سایر ادارات و نهادهای دولتی ۱۱۴ شعبه بوده‌اند. این باور که افراد معتقد مذهبی با نگاه تکلیفی به انتخابات می‌نگرند، موجب شده تا ایشان با قصد قربت مکان‌های مذهبی را برای شرکت در انتخابات برگزینند و گرایش آن‌ها بیش‌تر به نامزدهای اصول‌گرا باشد.

عبادی به‌عنوان نماینده‌ی منتخب از مجموع ۵۹۳۶۱ رأی مکتسبه، تعداد ۱۰۷۹۸ رأی معادل ۱۸/۱۹٪ آرای خود را از شعب مستقر در مکان‌های مذهبی، ۲۱۴۹۷ رأی (معادل ۳۶/۲۱٪) را از شعب مستقر در مکان‌های آموزشی و تعداد ۲۷۰۶۶ رأی (معادل ۴۵/۵۹٪) را از سایر شعب به دست آورده است.

مجیدی از مجموع ۵۸۸۴۹ رأی خود ۱۰۹۴۲ رأی معادل ۱۸/۵۹٪ را از شعب مستقر در مکان‌های مذهبی، ۲۶۹۲۷ رأی معادل ۴۵/۷۵٪ را از شعب مستقر در مکان‌های آموزشی و باقیمانده (۲۰۹۸۰ رأی)، معادل ۳۶/۶۵٪ آرایش را از سایر شعب به دست آورده است.

آی‌تی به‌عنوان نفر سوم و نامزد مورد حمایت اصلاح‌طلبان نیز ۱۸/۵۳٪ آراء خود را از شعب مستقر در مکان‌های مذهبی، ۵۴/۴٪ در شعب مستقر در مکان‌های آموزشی و باقیمانده معادل ۲۹/۹٪ را سایر شعب کسب کرده است.

مقایسه‌ی این آمارها نشان می‌دهد که هر سه نفر اول انتخابات با گرایش‌های سیاسی مختلف، در شعب مستقر در اماکن مذهبی از اقبال یکسانی برخوردار بوده‌اند و این موضوع این فرض را که اصول‌گرایان بیش‌تر تمایل به حضور در شعب مستقر در مکان‌های مذهبی دارند را رد می‌کند. در شعب مستقر در اماکن آموزشی نامزدهای مستقل و اصلاح‌طلب نسبت به نامزدهای اصول‌گرا از توفیق بیش‌تری برخوردار بوده‌اند و در سایر شعب که شامل شعب سیار و شعب مستقر در سایر اماکن از جمله مراکز نظامی و انتظامی و پادگان‌ها بوده است، عبادی (نامزدهای اصول‌گرا) با شانس بیش‌تری مواجه بوده است.

یکی از ویژگی‌های حوزه‌های انتخابیه مرزی با شهرهایی با کارکرد نظامی و دانشگاهی، تعداد قابل توجه آرای افراد غیربومی است که بنا به دلایلی از جمله خدمت سربازی، تحصیل در دانشگاه و ... به طور موقت در این حوزه ساکن می‌شوند. حال اگر هر چه سهم این افراد از جمعیت و آرا بیش‌تر باشد، تأثیرگذاری آن در نتایج انتخابات بیش‌تر می‌گردد. درصد آرای غیربومی در این حوزه انتخابیه حدود ۸ تا ۱۰ هزار رأی برآورد می‌گردد. نزدیک ۸۰۰۰ رأی فقط از صندوق‌های مستقر در دانشگاه‌ها و خوابگاه‌های دانشجویی و مراکز نظامی و انتظامی اخذ گردیده است.

از شعب مستقر در مراکز دانشگاهی که عمده آن را آرای دانشجویان غیربومی تشکیل می‌دهد، مجموعاً ۲۰۴۶ رأی اخذ شده است. نکته جالب توجه پیرنگ بودن گرایش سیاسی در آرای این اماکن است به طوری که در این شعب به ترتیب آیتی (نامزدهای اصلاح‌طلب) با ۷۴۳ رأی، عبادی اصولگرا با ۵۶۵ رأی و مجیدی به‌عنوان نامزدهای مستقل فقط ۴۴۸ رأی کسب نموده است. همچنین نتایج این شعب حاکی است که گرایش دانشجویان حوزه انتخابیه به سوی اصلاح‌طلبان است.

شعب مستقر در مراکز نظامی و انتظامی و پادگان‌ها از جمله شعب تعیین‌کننده نتیجه انتخابات در این حوزه انتخابیه بود؛ در واقع، نتایج این شعب، به‌نوعی نتیجه نهایی انتخابات را رقم زد. به‌جز شعب مراکز نظامی و انتظامی و پادگان‌ها، نتایج تمامی شعب به نفع مجیدی بود؛ اما ۵۷۹۷ رأی اخذشده در این شعب، نتیجه را ناگهان به نفع عبادی تغییر داد. در این شعب به ترتیب عبادی ۲۳۳۷ رأی و مجیدی ۱۳۲۴ رأی را کسب کردند. در این شعب نماینده منتخب تعداد ۱۰۱۳ رأی بیشتر نسبت به نفر دوم به دست آورد و در نهایت هم فرد منتخب صرفاً با ۵۲۱ رأی بیش‌تر کرسی نمایندگی این حوزه را تصاحب کرد. نتایج این شعب همچنین حاکی از گرایش بیش‌تر رأی‌دهندگان این‌گونه شعب به نامزدهای اصول‌گرا بوده است.

بحث و نتیجه گیری

پس تأثیر عامل زادگاه/ زادبوم در موفقیت نامزدها به تأیید رسید. همه نامزدها در زادگاه خود از موفقیت بیش‌تری برخوردار بودند. بر اساس تحلیل جغرافیایی نتایج آراء، اصول‌گرایان در مناطق روستایی و شعب سیار از اقبال بیشتری برخوردار بودند و اصلاح‌طلبان و مستقلین پایگاه نسبتاً مستحکم‌تری در مناطق شهری و شعب ثابت داشتند. نتایج شعب مستقر در اماکن مذهبی و نظامی بیش‌تر به نفع اصول‌گرایان، و شعب مستقر در اماکن آموزشی بیشتر به سمت اصلاح‌طلبان و نامزدهای مستقل گرایش داشته است. با توجه به رقابت تنگاتنگ، آرای غیربومی در این دوره بسیار تعیین‌کننده و تأثیرگذار بود. نامزدهای اصول‌گرا در جذب آرای پادگان‌ها، و نامزدهای اصلاح‌طلب در جذب آرای دانشجویی موفق‌تر بودند. اهمیت وزن مکانی شهرستان‌های حوزه انتخابیه به تأیید رسید؛ به‌طوری‌که نزدیک ۷۵٪ آرای اخذشده مربوط به شهرستان بیرجند و به‌خصوص شهر بیرجند بود. همچنین همه نامزدها بیش از ۶۰٪ آرای خود را از شعب این شهرستان به دست آورده‌اند. پس اهمیت وزن مکانی در بسیاری از پژوهش‌های حوزه جغرافیای انتخابات به تأیید رسیده است. برخلاف نتایج انتخاباتی در مقیاس ملی در ایران، از جمله انتخابات ریاست جمهوری که معمولاً آرای اهل سنت به سبب رأی اصلاح‌طلبان ریخته می‌شود، در انتخاباتی با مقیاس محلی مانند مجلس، لزوماً آرای اهل سنت به سبب اصلاح‌طلبان ریخته نمی‌شود. مثلاً در این دوره نامزدهای مستقل در جذب آرای اهل سنت موفق‌تر بوده است.

پیشنهاد می‌گردد برای تحقق اصل انتخابات عادلانه، در توزیع جغرافیایی شعب سیار و ثابت اخذ رأی در شهرستان‌ها و حوزه‌های فرعی انتخابات، شاخص‌های جغرافیایی و جمعیتی رعایت گردد. نیز برای احترام به اصل جمهوریت و افزایش اعتماد عمومی و بالارفتن میزان مشارکت و اصل انتخابات آزاد و عادلانه، سیستم‌های نظارتی برای شعب مستقر در اماکن با آرای غیربومی حساسیت بیش‌تری نشان دهند تا تردیدی در نتیجه‌ی آرای این‌گونه شعب به وجود نیاید و اعتماد عمومی خدشه‌دار نگردد.

تحلیل جغرافیایی نقشه‌های انتخاباتی یکی از رویکردهای مطالعاتی حوزه جغرافیای انتخابات است. در این مطالعات با تحلیل کارتوگرافیکی نقشه‌های انتخاباتی و تحلیل دقیق آمار و اطلاعات مربوطه، می‌توان به نتایج قابل توجهی دست یافت که کمک زیادی به انتخاب راهبردی انتخاباتی درست برای نامزدهای انتخابات بعدی خواهد بود. حوزه انتخابیه بیرجند، در میان و خوسف نیز از این قاعده مستثنا نبوده و با مطالعه عمیق در این حوزه و تجزیه و تحلیل آمار و اطلاعات به دست آمده از انتخابات مختلف نتایج قابل توجهی در ارتباط با رفتار رأی‌دهی و نقشه انتخاباتی این حوزه در دهمین دوره انتخابات مجلس شورای اسلامی استخراج شده است. ضمناً به دلیل رقابت اصلی دو دوره اخیر در این حوزه بین نامزدهایی اصول‌گرا و نامزدهایی مستقل، نتایج آرای دو نامزدهای در دو دوره مورد بررسی و مقایسه قرار گرفته است.

نتایج و یافته‌های تحقیق حاضر حاکی از آن بوده که در مرکز حوزه انتخابیه شهر بیرجند بیش‌ترین رقابت بین سه نامزدهایی اول در جریان بوده است و نفر اول و دوم انتخابات رقابتی پایاپای داشته‌اند. اما تحلیل نقشه‌های پراکنش فضایی آرای نامزدها حاکی از آن است که هر چه از مرز و شرق به سمت غرب و کویر و زادگاه نامزدهای اصول‌گرا نزدیک می‌شویم، درصد آرای نامزدها افزایش می‌یابد. و این نشان‌دهنده تأثیر آرای زادگاه/زادبوم و همچنین قوت پایگاه رأی اصول‌گرایان در مناطق روستایی و بخش‌هایی است که بیش‌ترین شعب سیار را داشته‌اند. این در صورتی است که نامزدهای مستقل و اصلاح‌طلبان در شهرها و بخش‌هایی که شعب ثابت بیش‌تر بوده، با نتیجه‌ی بهتری روبه‌رو بوده‌اند. درست برخلاف الگوی پراکنش آرای عبادی (اصول‌گرا و نفر اول)، درصد آرای مجیدی (مستقل و نفر دوم) از غرب و کویر به سمت شرق و مرز افزایش می‌یابد.

در مورد اهمیت زادگاه و زادبوم در کسب آرا باید گفت نامزدها در شهرستان زادگاه خود نسبت به سایر شهرستان‌ها از شانس بیشتری برخوردارند. شهرستان خوسف زادبوم نامزدهایی منتخب و شهرستان بیرجند و بخش قدیمی در میان در تقسیمات سیاسی گذشته، زادبوم نفر دوم انتخابات است. شهرستان بیرجند همچنین زادبوم نفر سوم انتخابات نیز است. اهمیت آرای زادبوم در این

دوره بیش‌تر ملموس بود زیرا فرد منتخب در دو شهرستان پرجمعیت بیرجند و درمیان در جایگاه دوم از نظر تعداد آرا قرار داشت اما با احتساب آرای شهرستان خوسف که ۶۵٪ آرای آن به فرد منتخب اختصاص داشت، نتیجه نهایی به نفع نامزدهای وی خورد.

پس می‌توان گفت بین سه شهرستان این حوزه، اهمیت زادگاه و توجه به نامزد بومی نزد ساکنان شهرستان خوسف اهمیت بیش‌تری داشته است. البته در اقبال نماینده منتخب، پایگاه اجتماعی و معنوی خاندان عبادی، سابقه‌ی نمایندگی فرد منتخب و خاندان او را نباید نادیده انگاشت. آرای اهل سنت حوزه انتخابیه بیش‌تر به سبد نامزد مستقل واریز شده است، در شهرستان درمیان که بیش‌تر جمعیت آن را اهل سنت تشکیل می‌دهند، نامزدهای مستقل بیش‌تر از ۵۰٪ آرا را کسب نموده است. جالب توجه است که در بین سه بخش شهرستان درمیان، بخش قهستان با جمعیتی غالباً شیعه، رفتار انتخاباتی متفاوتی از دو بخش مرکزی و گزیک که غالباً سنی‌نشین هستند، داشته است. به طوری که در دو بخش مرکزی و گزیک نامزدهای مستقل بیش‌ترین آراء را کسب نموده و در بخش شیعه‌نشین نامزدهای اصولگرا حائز بیش‌ترین رأی گردیده است.

لازم به ذکر است که الگوی رأی‌دهی اهل سنت در انتخابات محلی و مجلس از الگوی رفتاری آن‌ها در انتخابات ملی مانند ریاست جمهوری که بیش‌تر به سمت اصلاح‌طلبان گرایش دارد، تبعیت نمی‌کند و معمولاً در انتخاباتی با مقیاس محلی مانند انتخابات مجلس، اهل سنت به فردی رأی می‌دهند که از طرف شورای بزرگان و نخبگان مذهبی و فکری اهل سنت تأیید و حمایت شده باشد. بررسی اماکن انتخاب شده جهت استقرار شعب رأی‌نشان داد که اصلاح‌طلبان در شعب مستقر در مکان‌های آموزشی و اصولگرایان در شعب مستقر در مکان‌های نظامی و مذهبی با اقبال بیش‌تری روبه‌رو بوده‌اند. در کسب آرای غیربومی دو نامزد اصولگرا و اصلاح‌طلب موفق‌تر از نامزدهای مستقل بوده‌اند. در شعب مستقر در خوابگاه‌های دانشجویی و دانشگاه‌ها نامزدهای اصلاح‌طلب بیش‌ترین آراء را کسب نموده است و در شعب مستقر در مراکز نظامی و انتظامی، پادگان‌ها و زندان، این نامزدهای اصولگرا بوده است که با فاصله زیادی حائز بیش‌ترین آراء شده است به طوری که این آراء نقش مهمی در پیروزی فرد منتخب ایفا کرده است. در یک جمع‌بندی

کلی می‌توان گفت نقشه انتخاباتی هر حوزه نقشی اساسی در انتخاب راهبردی درست توسط احزاب سیاسی و نامزدها در انتخابات دارد؛ چراکه با بهره‌گیری از آن می‌توانند نسبت به شناسایی پایگاه‌های رأی، الگوهای متفاوت رفتار رأی‌دهی در حوزه انتخابیه و جوامع و اقشار مختلف و شناسایی نقاط قوت و ضعف اقدام نمایند و بر اساس آن، راهبردی‌های آینده‌ی خود را تدوین نمایند.

منابع

- استانداری خراسان جنوبی (۱۳۹۴). انتخابات پنجمین دوره مجلس خبرگان رهبری و دهمین دوره مجلس شورای اسلامی در استان خراسان جنوبی. بیرجند: استانداری خراسان جنوبی، معاونت سیاسی - امنیتی و اجتماعی، دفتر امور سیاسی و انتخابات.
- ایوبی، حجت‌الله (۱۳۷۷). "تحلیل رفتار انتخاباتی رأی دهندگان". *اطلاعات سیاسی-اقتصادی*، دوره ۴، ش ۱۳۶-۱۳۷ (زمستان): ۱۱۱-۱۰۰.
- پیشگاهی فرد، زهرا (۱۳۷۲). "جغرافیای انتخابات". *فصلنامه پژوهش‌های جغرافیایی*، دوره ۳۳، پیاپی ۱۴۲۵ (تیر): ۶۶-۴۳.
- _____ (۱۳۸۰). "انتخابات و پویای جغرافیایی آن در سیستان و بلوچستان". *مجله دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه تهران*، دوره ۴۸، ش ۱۶۰ (زمستان): ۱۶۱-۱۷۸.
- پیشگاهی فرد، زهرا؛ شوشتری، محمدجواد (۱۳۸۷). "مبانی جغرافیایی خاستگاه آراء مردم در هشتمین دوره انتخابات مجلس شورای اسلامی". *فصلنامه ژئوپلیتیک*، سال چهارم، ش ۲ (تابستان): ۱۰۹-۱۳۰.
- تایلور، پی. جی.؛ جانستون، آر. جی. (۱۳۸۶). *جغرافیای انتخابات*. مترجمان زهرا پیشگاهی فرد و رسول اکبری. تهران: قومس.
- حافظ‌نیا، محمدرضا؛ کاویانی‌راد، مراد (۱۳۹۲). *افق‌های جدید در جغرافیای سیاسی*. تهران: سمت.
- دارابی، علی (۱۳۸۸). "بنیان‌های نظری رفتار انتخاباتی شهروندان در جمهوری اسلامی ایران". *فصلنامه پژوهش‌های ارتباطی*، سال شانزدهم، ش ۱ (بهار): ۳۷-۹.
- سیدامامی، کاووس؛ عبدالله، عبدالمطلب (۱۳۸۸). "عوامل مؤثر بر مشارکت شهروندان در انتخابات ریاست جمهوری و مجلس (مطالعه موردی: شهر تهران)". *پژوهشنامه علوم سیاسی*، دوره ۴، ش ۱۶ (پاییز): ۱۰۹-۱۴۶.

- شکوهی، حسین (۱۳۷۴). *جغرافیای کاربردی و مکاتب جغرافیایی*. تهران: آستان قدس رضوی، به نشر.
- عبدی، عطاءالله؛ ضیائیان فیروزآبادی، پرویز؛ خدائی، بهرام علی (۱۳۹۳). "تحلیل فضایی- مکانی تهدیدات شهری صندوق های اخذ آراء با استفاده از GIS (مورد مطالعه: شهر زنجان)". در: مجموعه مقالات برگزیده هفتمین کنگره انجمن ژئوپلیتیک ایران (جغرافیای سیاسی شهر). تهران: انجمن ژئوپلیتیک ایران، با همکاری شهرداری تهران: ۱-۱۲.
- کاویانی راد، مراد (۱۳۹۳). *جغرافیای انتخابات با تأکید بر انتخابات ریاست جمهوری در ایران*. تهران: دانشگاه خوارزمی.
- گلابچی، محمد (۱۳۸۴). "نقش پندارهای جناحی در رفتار انتخاباتی". *اطلاعات سیاسی- اقتصادی*، دوره ۶، ش ۲۱۵-۲۱۶ (تابستان): ۱۴۸-۱۶۳.
- مجتهدزاده، پیروز (۱۳۸۱). *جغرافیای سیاسی و سیاست جغرافیایی*. تهران: سمت.
- مختاری هشی، حسین؛ ابوالحسنی، عاطفه (۱۳۹۳). "تحلیل پراکنش فضایی شعب اخذ رأی در شهر اصفهان (مطالعه موردی: مناطق هفت، دوازده و چهارده شهری)". در: مجموعه مقالات برگزیده هفتمین کنگره انجمن ژئوپلیتیک ایران (جغرافیای سیاسی شهر). تهران: انجمن ژئوپلیتیک ایران، با همکاری شهرداری. تهران: ۴۳-۶۰.
- مطالعات طرح آمایش سرزمین استان خراسان جنوبی (۱۳۹۷). بیرجند: استانداری خراسان جنوبی، معاونت توسعه مدیریت و توسعه انسانی.
- نظریان، اصغر؛ قورچی، مرتضی؛ بخشی، حمید (۱۳۹۰). "تحلیل فضایی- مکانی صندوق اخذ آراء در منطقه ۱۵ شهر تهران با کمک G.I.S". *فصلنامه جغرافیایی سرزمین*، دوره هشتم، ش ۲۹ (بهار): ۲۵-۳۵.